

De decreten integrale jeugdhulp in de praktijk
Diensten voor pleegzorg

1	Inleiding	3
2	diensten voor pleegzorg	3
3	rechten in de praktijk	4
3.1	ontwikkelen van beleid inzake de rechten van minderjarigen	5
3.1.1	implementeren en verbeteren	5
3.1.2	bekwaamheid van de minderjarige	7
3.1.3	vorming	8
3.1.4	wat betekenen deze resultaten voor de implementatie van het DRM	9
3.1.5	aanbevelingen	9
3.2	de positie van de minderjarige in de eigen hulpverlening	10
3.2.1	informereren	11
3.2.2	inspraak en participatie in de eigen hulpverlening	14
3.3	het dossier	19
3.3.1	een dossier voor elke minderjarige in de jeugdhulp	19
3.3.2	centraliseren van gegevens	19
3.3.3	omgaan met het dossier	20
3.3.4	bewaren van het dossier	20
3.3.5	conformiteit van het toegangsrecht	21
3.3.6	participeren in zake het dossier	21
3.3.7	informereren in zake het dossier	22
3.3.8	wat betekenen deze resultaten voor de rechtspositie van de minderjarige	22
3.3.9	aanbevelingen	22
3.4	de positie van de minderjarige in de werking van de voorziening	23
3.4.1	inspraak in de werking van de voorziening	23
3.5	specifieke bevindingen m.b.t. de pleegouders	25
4	conclusie	26

1 Inleiding

Tussen april 2009 en juni 2010 werden 368 voorzieningen die ressorteren onder Integrale Jeugdhulp bevraagd betreffende de toepassing van een aantal kinderrechten die vervat zijn in het Decreet Rechtspositie Minderjarigen (DRM).

Hiervan werd een uitgebreid rapport opgemaakt "Werk maken van kinderrechten. De decreten integrale jeugdhulp in de praktijk" dat in november 2010 aan het publiek werd voorgesteld.

Voor de sector Bijzondere Jeugdbijstand werden toen enkel de residentiële voorzieningen bevraagd : de begeleidingstehuizen, gezinstehuizen en de onthaal-, observatie- en oriëntatiecentra.

Op vraag van de diensten voor pleegzorg werd in 2011 een bevraging gedaan van de 16 diensten voor pleegzorg die een erkenning hebben binnen Bijzondere Jeugdbijstand. Zes van deze diensten hebben ook een erkenning binnen het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap voor de opvang van minderjarigen. Bij deze laatste zes diensten werd in 2009-2010 reeds een bevraging omtrent het DRM gedaan. De bevraging werd nu terug herhaald en er werd bij deze diensten specifiek gekeken naar cases die zich binnen de Bijzondere Jeugdbijstand situeren en naar de vooruitgang die men in de tussenliggende periode heeft gemaakt op het vlak van DRM.

2 Diensten voor pleegzorg

Kerncijfers		
	aantal geëvalueerde voorzieningen	16
	totaal aantal voorzieningen	16
	toegankelijkheid van de geëvalueerde voorzieningen	niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
	inplanting van de geëvalueerde voorzieningen	
	meerdere vestigingsplaatsen	5 voorzieningen
	één vestigingsplaats	11 voorzieningen
Geëvalueerde settings		
	leeftijdsbereik in de geëvalueerde settings	
	0 - 5 jaar	in 16 voorzieningen
	6 – 11 jaar	in 16 voorzieningen
	12 – 18 jaar	in 16 voorzieningen
	werkvorm van de geëvalueerde settings	ambulant: 16
Geëvalueerde cases		
	aantal geëvalueerd	51
	waarvan door de voorziening geduid als bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	22
	waarvan door de voorziening geduid als niet bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	12
	waarvan de inschatting van de bekwaamheid door de voorziening niet werd bevraagd	17
Belangrijke elementen bij de inspectie van de rechtspositie van de minderjarige		
Een dienst voor pleegzorg werkt ambulant. Men begeleidt niet enkel de minderjarige maar ook de ouders én de pleegouders. Bij de bevraging werd hier ook rekening mee gehouden.		

3 Rechten in de praktijk

Ook voor de inspecties bij de diensten voor pleegzorg werd volgend model gehanteerd :

Ontwikkelen van beleid inzake de rechten van minderjarigen	Beleidsniveau
Implementeren en verbeteren Bekwaamheid van de minderjarige Vorming	
De positie van de minderjarige in de eigen hulpverlening	Organisatieniveau (procedures, werkwijzen, ...)
Geïnformeerd worden Inspraak en participatie in de eigen hulpverlening Het dossier ¹	
De positie van de minderjarige in de werking van de voorziening	
Inspraak in de werking van de voorziening	Cases (dossieronderzoek, gesprek met betrokken hulpverlener)

¹ Een dossier voor elke minderjarige, centraliseren van gegevens, omgaan met het dossier, bewaren van het dossier, conformiteit van het toegangsrecht, informeren en participeren inzake het dossier.

- 1) Voor de evaluatie van de rechten van de minderjarigen in de eigen hulpverlening werd gefocust op de sleutelmomenten in de hulpverlening :
 - a. aanmelding en vraagverheldering;
 - b. de start van de hulpverlening²;
 - c. het formuleren van de doelstellingen van de hulpverlening;
 - d. de periodieke evaluatie van de hulpverlening;
 - e. de afronding van de hulpverlening.
- 2) Het verzamelde cijfermateriaal is de optelsom van beoordelingen uit de 16 inspectieverslagen.
- 3) Hierbij moet worden opgemerkt dat gezien het geringe aantal (16 voorzieningen en 51 cases) er in het verdere rapport weinig gebruik zal gemaakt worden van percentages.

In de volgende delen geven we telkens een korte toelichting over wat geëvalueerd werd, om vervolgens in te gaan op de concrete resultaten. Daarna reflecteren we op de resultaten en formuleren we enkele aan de resultaten gekoppelde aanbevelingen.

3.1 Ontwikkelen van beleid inzake de rechten van minderjarigen

3.1.1 Implementeren en verbeteren

REFLECTIE

Omdat een bewustwordingsproces een noodzakelijke voorwaarde is om tot een veranderingsproces te komen, ging inspectie na of er bij de voorzieningen een reflectie is geweest over het effect dat het DRM heeft op hun werking.

ACTIES EN VERBETERPLANNEN

Inspectie ging na of er naar aanleiding van de reflectie ook is overgegaan tot acties. Is een voorziening zich bewust van het feit dat er naar aanleiding van het DRM ook acties moe(s)ten ondernomen worden? Gebeurde dit louter ad hoc of op een planmatige wijze? Zijn de acties vertaald in verbeterplannen?

KWALITEITSBELEID

Inspectie nam als uitgangspunt dat het respecteren van de rechten van de minderjarigen door het beleid van een voorziening moet worden aangestuurd. Dit moet op een planmatige en systematische wijze gebeuren en wordt dus best ingebed in het kwaliteitsbeleid van de voorziening. Het naleven van rechten van minderjarigen mag met andere woorden niet afhangen van het engagement van individuele hulpverleners of van bepaalde trends die er op een moment in een voorziening zijn.

² De eerste twee sleutelmomenten kunnen samenvallen.

RESULTATEN

Geëvalueerde voorzieningen : 16 Reflectie : 16 van 16 Actie : 16 van 16 Verbeterplannen : 12 van 16 Kwaliteitsbeleid : 12 van 16
--

REFLECTIE

We stelden vast dat er in alle diensten voor pleegzorg (DPZ) gereflecteerd werd over het effect dat het DRM op hun werking heeft.

De reflectie gebeurde in alle 16 DPZ binnen de voorziening zelf, door de directie maar ook in gelijke mate door het middenkader en de medewerkers.

In 12 DPZ werden ook gebruikers betrokken, in 8 DPZ waren dat minderjarigen, in 5 DPZ waren dat ouders en in 5 DPZ ook pleegouders. Soms werd meer dan één categorie van gebruikers betrokken.

De methodes die het meest gebruikt werden voor het reflecteren zijn: het oprichten van werkgroepen (11), het uitwerken van visieteksten (7), en het opmaken van een sterkte-zwakte analyse (9).

ACTIES EN VERBETERPLANNEN

In alle 16 DPZ resulteerde de reflectie ook in acties.

In 12 DPZ kregen de acties vorm in een verbeterplan.

KWALITEITSBELEID

We stellen vast dat in deze 12 DPZ de verbeterplannen ook deel uitmaakten van het kwaliteitsbeleid.

FOCUS VAN ACTIES EN VERBETERPLANNEN

Bij de acties en mogelijke verbeterplannen springen 3 thema's in het oog :

- ✓ het informeren van en communiceren met minderjarigen, ouders en pleegouders.
- ✓ inspraak en participatie in de hulpverlening van minderjarige, ouders en pleegouders.
- ✓ het dossier: de samenstelling van het dossier en het toegangsrecht tot het dossier.

ONDERSTEUNINGSINSTRUMENTEN

De implementatie van het DRM in een voorziening impliceert meer dan de goodwill van individuele hulpverleners of ad hoc initiatieven. We gingen na of de voorziening instrumenten ter beschikking stelt die hulpverleners ondersteunen om op een gestructureerde, systematische wijze de rechten na te leven.

In 15 van de 16 DPZ werden middelen ingezet om het personeel te ondersteunen in het toepassen van het DRM.

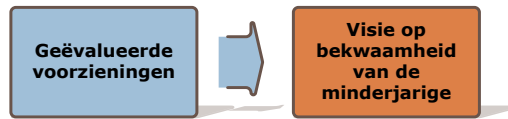
Middelen die het meest werden ingezet zijn :

- ✓ de brochures van de Vlaamse overheid: 15
- ✓ materiaal door Integrale Jeugdhulp ter beschikking gesteld: 11
- ✓ werkgroepen: 12
- ✓ zelf ontwikkelde brochures: 15

Een voorziening kan natuurlijk meerdere van de vermelde middelen hebben ingezet.

We concluderen dus dat er in de voorzieningen voldoende materiaal ter beschikking is om de hulpverleners te ondersteunen.

3.1.2 Bekwaamheid van de minderjarige

Minderjarigen kunnen hun rechten, zoals geformuleerd in het DRM zelfstandig uitoefenen. Aan drie rechten is evenwel een bekwaamheidsvereiste gekoppeld:

- ✓ het toegangsrecht tot het dossier;
- ✓ het recht om in te stemmen met de jeugdhulp;
- ✓ het recht om niet gescheiden te worden van zijn ouders.

Het is niet altijd evident om te bepalen wanneer een minderjarige al dan niet bekwaam is om al zijn rechten zelfstandig uit te oefenen. In het DRM wordt de leeftijd van 12 jaar als indicatieve (maar zeker niet als absolute) leeftijdsgrens aangegeven. Voor minderjarigen met beperkte mentale mogelijkheden is het hanteren van een leeftijdsgrens echter niet realistisch.

Inspectie ging na of voorzieningen een visie hebben op het inschatten van de bekwaamheid van minderjarigen.

RESULTATEN

Geëvalueerde voorzieningen : 16 Visie op bekwaamheid van de minderjarige : 6

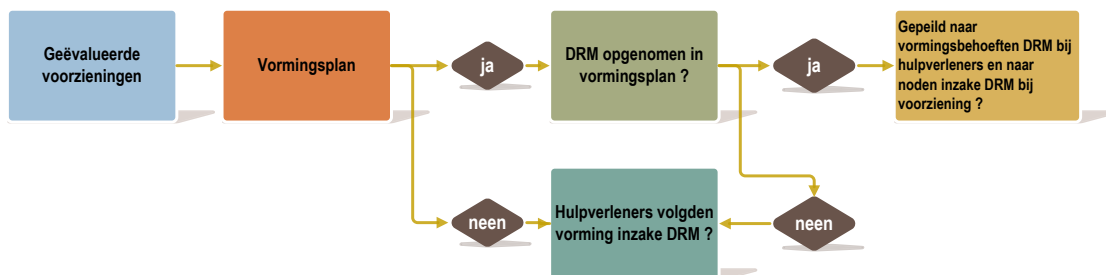
Uit de resultaten blijkt dat de aanwezigheid van een geëxpliciteerde visie over de bekwaamheid van minderjarigen niet evident is. Slechts 6 van de 16 DPZ beschikken daarover.

We stelden ook vast dat de invulling van de bekwaamheid van minderjarigen vaak niet conform het DRM gebeurde. Heel wat voorzieningen interpreteren het DRM dusdanig dat minderjarigen voldoende maturiteit of bekwaam moeten zijn om geïnformeerd te kunnen worden, om inspraak te kunnen hebben, ... terwijl dit rechten van elke minderjarige zijn.

We stellen dus vast dat onvoldoende voorzieningen een visie hebben over de inschatting van de bekwaamheid van minderjarigen, maar we stelden tegelijkertijd vast dat voorzieningen niet goed weten wat van hen hieromtrent verwacht wordt.

3.1.3 Vorming

3.1.3.1 Vorming over het DRM

Inspectie ging na of er binnen het vormingsplan van voorzieningen aandacht wordt besteed aan vorming inzake het DRM. Er werd eerst nagegaan of er een vormingsplan kon worden voorgelegd. Vervolgens werd onderzocht of het DRM daarin een plaats heeft. Er werd ook nagegaan of de behoeften van werknemers naar vorming over het DRM een ingang gevonden hebben in het vormingsplan en of de noden van de voorziening erin vervat zitten.

In voorzieningen waar er geen vormingsplan is of voorzieningen waar het DRM geen plaats kreeg in het vormingsplan, werd nagekeken of er ad hoc-initiatieven rond het DRM georganiseerd werden.

RESULTATEN

Geëvalueerde voorzieningen : 16 Vormingsplan aanwezig : 10 DRM opgenomen in het vormingsplan : 7 DRM niet opgenomen in het vormingsplan maar hulpverleners volgden vorming over DRM : 6 Gepeild naar de vormingsbehoeften over DRM bij hulpverleners en noden in kaart gebracht : 7

10 van de 16 DPZ (62,5%) beschikken over een vormingsplan.

Bij de 10 voorzieningen die over een vormingsplan beschikken, zien we dat in 7 hiervan DRM een plaats heeft.

In 7 van de 10 voorzieningen die over een vormingsplan beschikken, werd er gepeild naar de vormingsbehoeften van hulpverleners m.b.t. het DRM.

In 7 van de 10 voorzieningen die over een vormingsplan beschikken werden de vormingsnoden van de voorziening m.b.t. het DRM in kaart gebracht.

In 6 van de DPZ (37,5%) was er geen vormingsplan. In deze diensten volgden de hulpverleners wel (soms occasioneel en beperkt) vorming rond DRM.

3.1.3.2 Bereik van de vorming

Inspectie ging na of vorming in het kader van het DRM gericht was op alle hulpverleners. Heeft elke hulpverlener die met minderjarigen werkt vorming over de rechten van minderjarigen kunnen volgen? Verder werd nagegaan welke groepen van medewerkers die in contact komen met minderjarigen, buiten het bereik van de vorming vielen.

Bij deze vaststellingen interpreteerden we het begrip "vorming" erg ruim. Zo werden zowel meerdaagse opleidingen, deelname aan studiedagen als deelname aan infomomenten, enz. als vorming beschouwd.

RESULTATEN

In 13 van de 16 DPZ (81,25 %) kwamen alle hulpverleners aan bod voor vorming over het DRM.

De grootste groepen die buiten het bereik van de vorming over het DRM vielen zijn onderhoudspersoneel (in 4 DPZ) en administratief personeel (in 7 DPZ). Vermits een dienst voor pleegzorg een zuiver ambulante sector is, is het wellicht van minder belang voor de implementatie van het DRM dat deze 2 groepen medewerkers buiten het bereik van de vorming vallen. De inschatting of deze medewerkers al dan niet vorming over het DRM horen te volgen, gebeurt best op het niveau van elke individuele voorziening. Hierbij kan het mogelijk contact met minderjarigen als criterium worden gehanteerd.

In 4 DPZ (25%) werd geen vorming over het DRM georganiseerd voor nieuw aangeworven hulpverleners.

3.1.4 Wat betekenen deze resultaten voor de implementatie van het DRM?

Het respecteren van de rechten van minderjarigen is een systematische en continue opdracht voor jeugdhulpverleners. We vinden het dan ook een mooi resultaat dat in alle diensten voor pleegzorg een reflectie over de impact van het DRM op de werking van de voorziening heeft plaatsgevonden.

Minderjarigen en hun ouders kregen in 75% van de diensten voor pleegzorg een rol toebedeeld in dit proces, dit is een behoorlijk resultaat.

We zijn tevreden om vast te stellen dat in alle diensten voor pleegzorg de reflectie ook resulteerde in acties en dat in heel wat voorzieningen de verbeterplannen al een plaats kregen in het kwaliteitsbeleid.

Ook in diensten voor pleegzorg is het omgaan met de bekwaamheid van de minderjarigen een moeilijk punt. Slechts 6 van de 16 DPZ beschikken over een uitgeschreven visie ter zake. De meeste diensten nemen de leeftijd van 12 jaar als een arbitraire grens en voorzien dan ook weinig voor minderjarigen die jonger zijn op het gebied van het informeren over hun rechten.

Inzake vorming is het resultaat grotendeels positief. In alle diensten voor pleegzorg volgden de hulpverleners vorming rond DRM, zij het vaak fragmentair, beperkt en éénmalig. Slechts 10 van de 16 DPZ beschikt over een vormingsplan en bij 7 hiervan is DRM opgenomen in het vormingsplan. Nieuw aangeworven hulpverleners vallen vaak nog buiten de vorming DRM en er wordt bij hun inscholing hier te weinig aandacht aan besteed.

3.1.5 Aanbevelingen

- ✓ De toepassing van het DRM wordt best opgenomen in het kwaliteitsbeleid van elke voorziening. Een planmatige aanpak verhoogt immers aanzienlijk de garanties op het systematisch naleven van de rechten voor alle minderjarigen.
- ✓ Het is aangewezen te zoeken naar handvatten om hulpverleners te ondersteunen in het inschatten van de bekwaamheid van de minderjarige. Dit kan op een sectorale of op sector overschrijdende wijze gebeuren.
- ✓ We vragen blijvend aandacht voor vorming over alle aspecten van het DRM, ook voor nieuwe medewerkers.

3.2 De positie van de minderjarige in de eigen hulpverlening

We onderzochten de positie van de minderjarige in de eigen hulpverlening op twee niveaus : op het organisatieniveau en op het niveau van de cases.

Op organisatieniveau werd nagegaan over welke systemen (werkwijzen, procedures, sjablonen, ...) een voorziening beschikt om er voor te zorgen dat de rechten die worden bevraagd daadwerkelijk in de werking zijn ingebed. Er werd hierbij niet alleen naar uitgeschreven procedures of processen gekeken, maar ook naar werkwijzen (checklists, sjablonen, ...). Daarna toetste inspectie in concrete cases of de systemen/werkwijzen voldoende ingang vonden in de concrete hulpverleningspraktijk. We deden dit door enerzijds het dossier na te kijken en anderzijds naar het verhaal van de hulpverlener te luisteren.

De redenering hierachter is dat door het opzetten en hanteren van systemen voorwaarden worden gecreëerd voor het respecteren van rechten in de concrete hulpverleningspraktijk.

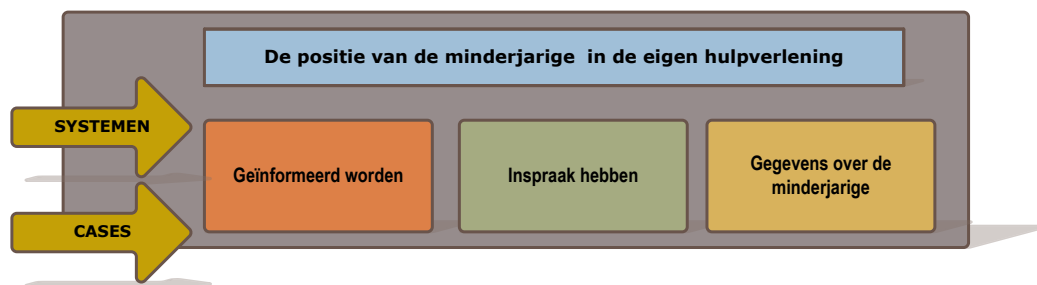
Wanneer voorzieningen niet over dergelijke systemen beschikten, werden de cases toch bevraagd. Daardoor komen ook de cases in beeld waar rechten gerespecteerd worden louter vanuit de basishouding van de betrokken hulpverlener.

Er werden 51 cases geëvalueerd, waarvan 22 minderjarigen door de voorziening als voldoende bekwaam werden geduid om al hun rechten uit te oefenen, 12 niet bekwaam werden geacht en bij 17 cases was dit niet aangegeven in het verslag. Zoals reeds eerder aangegeven impliceert de uitoefening van volgende rechten een afweging van de bekwaamheid van de minderjarige :

- het toegangsrecht tot het dossier;
- het recht om in te stemmen met de jeugdhulp;
- het recht om niet gescheiden te worden van zijn ouders.

Wanneer hulpverleners minderjarigen niet bekwaam achten om bepaalde rechten uit te oefenen, kunnen ouders³ een belangrijke rol spelen in het ondersteunen van de minderjarige in de uitoefening van de rechten.

Bij de bevraging van het recht op informatie in hoofde van de minderjarige, hield inspectie uitdrukkelijk rekening met de mogelijkheden en beperkingen van minderjarigen in de jeugdhulpverlening. Als de inspecteur oordeelde dat in een case bijvoorbeeld het geven van schriftelijke informatie over de rechten in de hulpverlening niet mogelijk is omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige (vb. zeer jonge kinderen, ...), werd dit als dusdanig geregistreerd.

³ of bijstandspersonen

3.2.1 Informeren

Artikel 11 van het DRM stelt dat de minderjarige het recht heeft om geïnformeerd te worden over de jeugdhulp die hem wordt verleend en over alles wat hiermee verband houdt.

We stelden m.b.t. dit recht drie duidelijke verwachtingen voorop:

- ✓ de verwachting dat de minderjarigen en de ouders informatie krijgen over hun rechten in de jeugdhulp;
- ✓ de verwachting dat de minderjarigen en de ouders informatie krijgen over de jeugdhulp of de hulpverleningsvorm waarin ze zijn terecht gekomen; op die manier weten ze wat ze mogen verwachten.
- ✓ de verwachting dat de minderjarige en de ouders de reden weten waarom hij in een bepaalde hulpverleningsvorm is terecht gekomen.

Inspectie baseerde zich hiervoor op de actieve informatieplicht van hulpverleners, zoals opgenomen in het DRM.

Inspectie stelde voorop dat de informatie best op een schriftelijke wijze wordt gegeven. Inspectie is van mening dat het schriftelijk informeren een aanzienlijke meerwaarde kan hebben op het vlak van kwaliteit en eenduidigheid van informatie. Het is belangrijk dat een minderjarige of zijn ouders, ook na een gesprek - op een moment dat voor hen (meer) geschikt is - nog kunnen terugblikken op wat werd verteld. Het kan voor hen immers zinvol zijn om de gegeven informatie nog eens te overlopen. Op deze manier kan de minderjarige ook checken of hij de informatie wel juist begrepen heeft. Het geeft adolescente minderjarigen - voor wie vrienden heel belangrijk zijn - bovendien ook de kans de informatie met bijvoorbeeld leeftijdsgenoten te bespreken.

Schriftelijke informatie is ook belangrijk om er zeker van te zijn dat elke minderjarige dezelfde informatie krijgt. Op deze manier is de inhoud van de informatie die minderjarigen en ouders krijgen niet afhankelijk van hoe een individuele hulpverlener die op een bepaald moment uitlegt.

Voor de diensten voor pleegzorg werd afzonderlijk bevraagd of de pleegouders geïnformeerd werden over het DRM, dit komt verder in dit rapport aan bod.

RESULTATEN

Inspectie onderzocht op organisatieniveau en in de individuele cases m.b.t. het informeren dus volgende items:

- a) informeren van de minderjarige
 - schriftelijk informeren over zijn rechten in de jeugdhulpverlening;
 - schriftelijk informeren over de hulpverleningsvorm waarin hij terecht is gekomen;
 - informeren over de reden waarom hij in die hulpverleningsvorm is terecht gekomen.
- b) informeren van de ouders:
 - schriftelijk informeren over hun rechten in de jeugdhulpverlening;
 - schriftelijk informeren over de hulpverleningsvorm waarin hun kind terecht is gekomen;
 - informeren over de reden waarom hun kind daar is terecht gekomen.

INFORMEREN					
over:	van:	Minderjarigen		Ouders	
		Voorzieningen Systeem	Toepassing in cases	Voorzieningen Systeem	Toepassing in cases
schriftelijk informeren over rechten in de jeugdhulp		15/16	27/51	14/16	27/51
schriftelijk informeren over de hulpverleningsvorm		15/16	31/51	16/16	29/51
informeren over de reden waarom in hulpverleningsvorm		13/16	38/51	12/16	40/51

3.2.1.1 Schriftelijk informeren over de rechten in de jeugdhulp

SCHRIFTELIJK INFORMEREN VAN MINDERJARIGEN

We stelden vast dat 15 van de 16 diensten voor pleegzorg over een systeem beschikken om te kunnen garanderen dat elke minderjarige schriftelijk geïnformeerd wordt over zijn rechten.

Aan de hand van het case-onderzoek stelden we vast dat het schriftelijk geïnformeerd zijn van de minderjarige over zijn rechten in 23 van de 51 geëvalueerde cases daadwerkelijk zichtbaar was in het dossier.

Voor 4 cases oordeelde inspectie op basis van een toelichting door de hulpverlener dat de minderjarige schriftelijk geïnformeerd was over zijn rechten.

We kunnen dus concluderen dat in 27 van de 51 geëvalueerde cases minderjarigen schriftelijk geïnformeerd zijn over hun rechten.

In 15 van de 51 cases oordeelde de inspecteur op basis van de informatie uit het dossier en de toelichting van de hulpverlener dat het niet mogelijk was om de minderjarige schriftelijk te informeren omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige (10 cases) of omwille van het feit dat de plaatsing in het pleeggezin plaatsvond voor de in voege treding van het decreet (5).

In 5 cases werd dit item niet bevraagd.

In 4 van de 51 cases werd de minderjarige duidelijk niet schriftelijk geïnformeerd over al zijn rechten.

SCHRIFTELIJK INFORMEREN VAN OUDERS

14 van de 16 diensten voor pleegzorg beschikken over een systeem waardoor gegarandeerd kan worden dat ouders schriftelijk worden geïnformeerd over hun rechten in de jeugdhulp.

In het case-onderzoek werd vastgesteld dat het schriftelijk informeren van de ouders in 13 van de 51 geëvalueerde cases daadwerkelijk zichtbaar was in het dossier.

Voor 14 cases oordeelde inspectie op basis van een toelichting door de hulpverlener dat de ouders schriftelijk geïnformeerd waren over hun rechten, alhoewel dit niet expliciet in het dossier terug te vinden was.

We kunnen dus concluderen dat in 27 van de 51 geëvalueerde cases de ouders schriftelijk geïnformeerd werden over hun rechten.

In 1 case werd dit item niet bevraagd.

In 11 cases was het schriftelijk informeren van de ouders niet mogelijk omdat ze bij de start van de hulpverlening niet bereikbaar waren of omdat ze waren overleden. In 12 cases werd geen schriftelijke informatie gegeven aan de ouders.

3.2.1.2 Schriftelijk informeren over de hulpverleningsvorm

SCHRIFTELIJK INFORMEREN VAN MINDERJARIGEN

Inspectie stelt vast dat 15 van de 16 diensten voor pleegzorg beschikken over een systeem om te kunnen garanderen dat de minderjarigen schriftelijke informatie krijgen over de hulpverleningsvorm waarin ze zijn terecht gekomen.

31 van de 51 minderjarigen in de geëvalueerde cases kreeg ook daadwerkelijk schriftelijke informatie over de hulpverleningsvorm.

In 24 cases was dit zichtbaar in het dossier. Voor 7 cases oordeelden de inspecteurs op basis van een toelichting door de hulpverlener dat de minderjarige schriftelijke informatie kreeg over de hulpverleningsvorm.

In 10 cases oordeelde de inspecteur op basis van de informatie uit het dossier en de toelichting van de hulpverlener dat het niet mogelijk was om de minderjarige te informeren omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige.

In 6 cases werd dit niet bevraagd.

In 4 van de 51 geëvalueerde cases werd de minderjarige niet schriftelijk geïnformeerd over de hulpverleningsvorm waarin hij terecht kwam.

SCHRIFTELIJK INFORMEREN VAN DE OUDERS

Alle 16 diensten voor pleegzorg beschikken over een systeem om te kunnen garanderen dat ouders schriftelijke informatie krijgen over de hulpverleningsvorm waarin hun kind is terecht gekomen.

Van de 51 cases waren 29 ouders schriftelijk geïnformeerd over de hulpverleningsvorm waarin hun kind terecht kwam. In 10 cases was dit niet mogelijk en in 2 cases was dit niet bevraagd.

In 10 cases waren de ouders niet schriftelijk geïnformeerd over de hulpverleningsvorm, alhoewel hier wel een procedure of werkwijze voor bestaat binnen de dienst.

3.2.1.3 Schriftelijk informeren over de reden van de hulpverlening

INFORMEREN VAN MINDERJARIGEN

In 13 van de 16 diensten voor pleegzorg beschikt men over een systeem om te kunnen garanderen dat de minderjarige geïnformeerd wordt over de precieze reden waarom hij in die hulpverleningsvorm is terecht gekomen.

In 38 van de 51 onderzochte cases werd vastgesteld dat de minderjarige geïnformeerd werd over de reden waarom hij in de hulpverleningsvorm terecht gekomen is.

In 13 cases oordeelde de inspecteur op basis van de informatie uit het dossier en de toelichting van de hulpverlener dat het niet mogelijk was om de minderjarige te informeren omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige.

INFORMEREN VAN OUDERS

In 12 van de 16 diensten voor pleegzorg beschikt men over een systeem waardoor gegarandeerd kan worden dat de ouders geïnformeerd zijn over de reden waarom hun kind in een bepaalde hulpverleningsvorm is terecht gekomen.

Een aantal diensten gaf hier aan dat ze dit de taak van de verwijzer vinden.

In 40 van de 51 onderzochte cases werden ouders geïnformeerd over de reden waarom hun kind in de hulpverleningsvorm terecht kwam.

In 9 van de 51 cases bleek het niet mogelijk te zijn de ouders te informeren⁴ en in 2 cases werd dit niet bevraagd.

3.2.1.4 Wat betekenen deze resultaten voor de rechtspositie van de minderjarige?

Het DRM is formeel inzake de verplichting minderjarigen te informeren over de jeugdhulp en alle zaken die hem in die context aanbelangen.

Dit impliceert dat minderjarigen en hun ouders vooreerst voldoende geïnformeerd worden over hun rechten in de jeugdhulp, maar ook over de hulpverleningsvorm waarin zij terecht komen en over de reden waarom zij in die hulpverleningsvorm terecht komen.

We gingen na hoe het hier zowel op organisatieniveau als op het niveau van de cases gesteld is.

Uit de resultaten blijkt dat bijna alle diensten voor pleegzorg over procedures ter zake beschikken en dat zowel minderjarigen als ouders geïnformeerd worden. Waar dit niet het geval is, is dit vaak te wijten aan de specifieke kenmerken van de minderjarige (plaatsing in pleeggezin vaak op zeer jonge leeftijd) of aan de niet bereikbaarheid van de ouders.

Uit de cases blijkt dat de minderjarigen beter geïnformeerd worden dan de ouders, in 4 cases waren de minderjarigen niet geïnformeerd over hun rechten tegenover 12 cases bij de ouders. In 4 cases waren de minderjarigen niet geïnformeerd over de hulpverleningsvorm tegenover 10 cases bij de ouders. Over de reden tot hulpverlening waren zowel minderjarigen als ouders steeds geïnformeerd.

⁴ Bijvoorbeeld omdat de ouders onbekend of niet bereikbaar zijn.

Het informeren van de minderjarigen en hun ouders over de reden tot hulpverlening vonden vele diensten de taak van de verwijzer; toch werd er door de diensten zelf ook aandacht aan besteed.

3.2.1.5 Aanbevelingen

- ✓ Men dient er bij de diensten voor pleegzorg over te waken dat ook de ouders voldoende geïnformeerd worden over hun rechten en over de hulpverleningsvorm.

3.2.2 Inspraak en participatie in de eigen hulpverlening

Artikel 16 van het DRM stipuleert dat de minderjarige het recht heeft op participatie bij de totstandkoming en de uitvoering van de jeugdhulp die hem wordt verleend.

Participatie houdt in: mee weten, mee denken, mee beslissen, mee uitvoeren en mee evalueren⁵. De minderjarige wordt dus erkend als actieve gesprekspartner.

Artikel 16 geeft ook aan dat de minderjarige het recht heeft om zijn mening te geven in elke aangelegenheid of procedure over zijn jeugdhulp.

Dit recht op inspraak is niet beperkt tot het louter mogen uiten van de eigen mening. De minderjarige moet ook ervaren dat daadwerkelijk met zijn mening rekening wordt gehouden. Dit “rekening houden met” kan zowel blijken uit het passend⁶ gevolg geven aan die mening, als uit een afdoende motivatie bij het niet volgen van die mening.

Het recht op participatie impliceert dat hulpverleners moeten zoeken naar gepaste methodes om maximaal te luisteren en rekening te houden met de mening van de minderjarige.

Artikel 8 van het DRM geeft de minderjarige de mogelijkheid om geïnformeerd vrij in te stemmen met de buitengerechtelijke jeugdhulp of die hulp te weigeren.

Bij een rechtelijke beslissing is dergelijke instemming niet nodig, maar is het, met het oog op een positief verloop van het hulpverleningsproces, belangrijk dat de jeugdhulpverlener zoveel mogelijk werkt aan het groeien naar een akkoord van de opgelegde hulpverlening.

Voor het evalueren van het respecteren van deze rechten focuste inspectie zich op het vragen naar de mening van de minderjarige en de ouders en het instemmen met de hulpverlening.

Vervolgens werd ingegaan op inspraak tijdens de sleutelmomenten in het hulpverleningsproces:

- (1) aanmelding en vraagverheldering;
- (2) de start van de hulpverlening⁷;
- (3) het formuleren van de doelstellingen van de hulpverlening;
- (4) de periodieke evaluatie van de hulpverlening;
- (5) de afronding van de hulpverlening.

Er werd nagegaan of op organisatieniveau systemen zijn die (mede) garanties bieden dat verschillende medewerkers op dezelfde manier met deze rechten omgaan. Vervolgens werd aan de hand van 51 cases nagegaan of deze rechten in de hulpverleningspraktijk gerespecteerd worden.

Specifiek voor de diensten voor pleegzorg werd ook gevraagd naar de inspraak van de pleegouders bij het formuleren van de hulpverleningsdoelstellingen, bij de periodieke evaluaties en bij de afronding van de hulpverlening.

⁵ Uit: Aan de slag met het decreet rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp: Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en Memorie van toelichting, blz. 52. (Depotnummer D/2008/3241264)

⁶ Passend gevolg: in overeenstemming met de leeftijd en de maturiteit van de minderjarige.

⁷ De eerste twee sleutelmomenten kunnen samenvallen.

RESULTATEN

DE MENING EN HET AKKOORD

	Minderjarigen		Ouders	
	Systeem beschikbaar	In cases aangetoond ⁸	Systeem beschikbaar	In cases aangetoond
Mening over de hulpverleningsvorm	12/16	33/51	12/16	37/51
Akkoord met de hulpverleningsvorm		31/51		30/51

In 12 van de 16 diensten voor pleegzorg beschikt men over een systeem dat (mede) garanties biedt dat verschillende medewerkers op dezelfde manier omgaan met de mening van de minderjarige over de hulpverleningsvorm. Het gaat hier over vragen als : “wat vind je ervan dat je in dit pleeggezin bent terecht gekomen?” “Ben je daarmee akkoord?”

In 12 van de 16 diensten voor pleegzorg beschikt men over een systeem dat (mede) moet garanderen dat aan de ouders gevraagd wordt naar hun mening over, en hun akkoord met de hulpverleningsvorm.

Wat hierbij opvalt is dat er nog steeds 2 diensten voor pleegzorg zijn die reeds een inspectie DRM kregen (in het kader van de bevraging van de voorzieningen voor Personen met een Handicap) en nog steeds geen systeem hiervoor hebben uitgewerkt.

Uit het case-onderzoek blijkt dat in 34 van de 51 onderzochte cases **minderjarigen** naar hun mening werd gevraagd over de hulpverleningsvorm waarin ze terecht zijn gekomen.

In 15 cases oordeelde de inspecteur op basis van de informatie uit het dossier en de toelichting van de hulpverlener dat het niet mogelijk was om de minderjarige naar zijn mening te vragen omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige.

In 2/51 werd de mening van de minderjarige over de hulpverleningsvorm waarin hij terecht kwam, duidelijk niet bevestigd.

Uit het case-onderzoek blijkt dat in 32 van de 51 onderzochte cases met het akkoord van de minderjarige over de hulpverleningsvorm wordt gewerkt.

Voor 15 van de 51 minderjarigen wordt aangegeven dat het werken met het akkoord niet mogelijk is omwille van specifieke kenmerken van de minderjarigen.

In 4/51 cases werd duidelijk niet gewerkt met het akkoord van de minderjarige met de hulpverleningsvorm.

In 38 van de 51 onderzochte cases werd aan de **ouders** naar hun mening gevraagd over de hulpverleningsvorm waarin hun kind is terecht gekomen.

In 11/51 van de cases bleek het niet mogelijk te zijn de ouders te vragen naar hun mening over de hulpverleningsvorm⁹.

In 2/51 cases werd de ouders niet naar hun mening gevraagd over de hulpverleningsvorm waarin hun kind is terecht gekomen.

⁸ “In cases aangetoond” betekent: beoordeling door de inspecteur ofwel op basis van de stukken in het (hulpverlenings)dossier, ofwel op basis van de toelichting bij het dossier door de betrokken hulpverlener.

⁹ Bijvoorbeeld omdat de ouders onbekend of niet bereikbaar zijn.

In 32 van de 51 onderzochte cases zijn de ouders akkoord met de hulpverleningsvorm waarin hun kind is terecht gekomen.

In 8/51 cases waren de ouders niet akkoord, maar wordt er gewerkt aan een akkoord.

In 7/51 van de cases bleek het niet mogelijk te zijn de ouders te vragen naar hun akkoord

In 4/51 cases werd duidelijk niet gewerkt met het akkoord van de ouders met de hulpverleningsvorm.

INSPRAAK IN DE HULPVERLENING OP DE SLEUTELMOMENTEN

Inspraak	Minderjarigen		Ouders		pleegouders	
	Systeem beschikbaar	In cases aangetoond	Systeem beschikbaar	In cases aangetoond	Systeem beschikbaar	In cases aangetoond
Inspraak in de hulpverleningsdoelstellingen	13/16	32/51	14/16	33/51	14/16	42/51
Inspraak bij de periodieke evaluaties	14/16	31/51	14/16	23/51	13/16	39/51
Inspraak bij de afronding van de hulpverlening	13/16	10/51	13/16	7/51	13/16	12/51

We zien dat globaal genomen meer dan 80% van de diensten voor pleegzorg over een systeem (procedure, werkwijze, ...) beschikt dat (mede) moet garanderen dat minderjarigen, ouders en pleegouders inspraak hebben op de sleutelmomenten in de hulpverlening.

In het case-onderzoek zien we dat in alle onderzochte cases **hulpverleningsdoelstellingen** werden geformuleerd of een hulpverleningstraject werd opgemaakt.

In 32 van de 51 onderzochte cases waar er hulpverleningsdoelstellingen werden geformuleerd hadden de **minderjarigen** inspraak bij het opstellen van die doelstellingen.

In 14/51 van de onderzochte cases wordt aangegeven dat inspraak van de minderjarige bij het opstellen van de hulpverleningsdoelstellingen niet mogelijk is omwille van specifieke kenmerken van de minderjarigen.

In 5/51 cases kreeg de minderjarige duidelijk geen inspraak bij het opstellen van de hulpverleningsdoelstellingen.

In 33 van de 51 cases hadden **ouders** inspraak bij het formuleren van de hulpverleningsdoelstellingen.

In 11/51 van de cases bleek het niet mogelijk te zijn de ouders inspraak te verlenen¹⁰.

In 7/51 van de cases kregen de ouders duidelijk geen inspraak bij het opstellen van de hulpverleningsdoelstellingen.

In 42 van de 51 onderzochte cases hadden de **pleegouders** inspraak bij het formuleren van de hulpverleningsdoelstellingen.

In 9/51 van de cases kregen de pleegouders duidelijk geen inspraak bij het opstellen van de hulpverleningsdoelstellingen

¹⁰ Bijvoorbeeld omdat de ouders onbekend of niet bereikbaar zijn.

Uit het case-onderzoek blijkt dat er in 46 van de 51 geëvalueerde cases een **periodieke evaluatie** van de hulpverlening plaats vond. In 5 cases was dit niet het geval omdat de hulpverlening nog maar recent werd opgestart.

In 31 van de 46 onderzochte cases waar er een periodieke evaluatie plaatsvond, hadden de **minderjarigen** inspraak in die evaluatie.

In 10/46 cases wordt aangegeven dat inspraak van de minderjarige bij de periodieke evaluatie niet mogelijk is omwille van specifieke kenmerken van de minderjarigen.

In 5/46 cases kreeg de minderjarige duidelijk geen inspraak bij de periodieke evaluatie.

In 23 van de 46 cases hadden **ouders** inspraak bij de periodieke evaluatie.

In 16/46 van de cases bleek het niet mogelijk te zijn de ouders inspraak te verlenen¹¹.

In 7/46 van de cases kregen de ouders duidelijk geen inspraak bij de periodieke evaluatie.

In 39 van de 46 cases hadden **pleegouders** inspraak bij de periodieke evaluatie.

In 7/46 van de cases kregen de pleegouders duidelijk geen inspraak bij de periodieke evaluatie.

¹¹ Bijvoorbeeld omdat de ouders onbekend of niet bereikbaar zijn.

Uit het case-onderzoek blijkt dat er in 15 van de 51 geëvalueerde cases een **afronding** van de hulpverlening plaats vond.

In 10 van de 15 onderzochte cases waar er een afronding plaatsvond, hadden de **minderjarigen** inspraak in die afronding.

In 1/15 cases wordt aangegeven dat inspraak van de minderjarige bij de afronding van de hulpverlening niet mogelijk is omwille van specifieke kenmerken van de minderjarigen.

In 4/15 cases kreeg de minderjarige duidelijk geen inspraak bij de afronding van de hulpverlening.

In 7 van de 15 cases hadden **ouders** inspraak bij de afronding van de hulpverlening.

In 5/15 van de cases bleek het niet mogelijk te zijn de ouders inspraak te verlenen¹².

In 3/15 van de cases kregen de ouders duidelijk geen inspraak bij de afronding van de hulpverlening.

In 12 van de 15 cases hadden de **pleegouders** inspraak bij de afronding van de hulpverlening.

In 3/15 van de cases kregen de pleegouders duidelijk geen inspraak bij de afronding van de hulpverlening.

Uit het case-onderzoek blijkt dat de inspraak van minderjarigen, ouders en pleegouders globaal genomen, gelijklopend is in de sleutelmomenten van de hulpverlening.

3.2.2.1 Wat betekenen deze resultaten voor de rechtspositie van de minderjarige?

De resultaten met betrekking tot de beschikbaarheid van systemen die de inspraak van minderjarigen, ouders en pleegouders op de sleutelmomenten in de hulpverlening (mede) moeten garanderen, zijn globaal genomen relatief gunstig.

Wat hierbij opvalt is dat er nog steeds 2 diensten voor pleegzorg zijn die reeds een inspectie DRM kregen (in het kader van de bevraging van de voorzieningen voor Personen met een Handicap) en nog steeds geen systeem hiervoor hebben uitgewerkt.

Het betrekken van zowel ouders als pleegouders wordt in de meeste diensten voor pleegzorg consequent toegepast. Toch hebben de pleegouders relatief gezien meer inbreng dan de ouders, deels omdat deze laatsten soms niet aanwezig of bereikbaar zijn.

3.2.2.2 Aanbevelingen

- ✓ Er kan meer aandacht worden besteed aan het werken met de mening van en het akkoord van de minderjarige met de hulpverlening, zeker voor de minderjarigen waarvoor dit, omwille van hun specifieke kenmerken, geen evidentie is.
- ✓ Het actief zoeken naar participatie van de ouders, ook als ze moeilijk bereikbaar zijn blijft een werkpunt voor de diensten voor pleegzorg.

¹² Bijvoorbeeld omdat de ouders onbekend of niet bereikbaar zijn.

3.3 Het dossier

Verslaggeving en dossiervorming hebben een belangrijke plaats in het hulpverleningsproces. Wat al dan niet in het dossier van een minderjarige staat, kan bepalend zijn voor de hulpverlening die geboden wordt.

3.3.1 Een dossier voor elke minderjarige in de jeugdhulp

Op basis van artikel 20 van het DRM heeft elke minderjarige recht op een dossier. Dit dossier moet zorgvuldig worden bijgehouden en veilig worden bewaard. Gegevens over de gezondheid moeten apart worden bijgehouden; in een apart dossier of als een apart en onderscheiden onderdeel van het dossier. Elementen m.b.t. de besluitvorming in de hulpverlening moeten in het dossier worden opgenomen.

Inspectie ging na of elke minderjarige een eigen dossier heeft en verifieerde of medische gegevens apart worden bewaard.

RESULTATEN

Geëvalueerde voorzieningen : 16 Minderjarigen hebben een eigen dossier : 13
--

In 13 van de 16 diensten voor pleegzorg heeft elke minderjarige een eigen dossier. In 3 diensten is dit niet het geval : indien verschillende kinderen in hetzelfde pleeggezin zijn opgenomen (vnl. als het gaat over broers en zussen) wordt er maar één dossier opgemaakt.

Het dossier en medische gegevens	
Gegevens over de gezondheid van de minderjarige maken deel uit van één dossier maar zijn onderscheiden van de andere gegevens	12
Het dossier is een medisch dossier	0
Medische gegevens worden in een apart dossier bewaard	0
Alle gegevens van de minderjarige zitten in één dossier	0
Er zijn weinig medische gegevens	4
Niet bevraagd	0
Totaal	16

In 4 diensten voor pleegzorg geeft men aan dat er weinig medische gegevens worden bijgehouden door de dienst.

3.3.2 Centraliseren van de gegevens

Inspectie verwacht dat al de gegevens van een minderjarige - minstens op de sleutelmomenten in de hulpverlening - in zijn dossier worden gegroepeerd. Als niet alle relevante informatie over een minderjarige in zijn dossier terecht komt, zou dat immers het toegangsrecht hypothekeren.

Inspectie ging na of er op organisatieniveau een systeem bestaat aan de hand waarvan voorzieningen bepalen welke gegevens van een minderjarige waar (op welke informatiedrager) worden genoteerd en of er een systeem bestaat dat bepaalt of en hoe die gegevens worden gecentraliseerd in één dossier. Aan de hand van de case-onderzoeken ging inspectie na of de gegevens over een minderjarige op de sleutelmomenten in de hulpverlening in het dossier worden gecentraliseerd.

RESULTATEN

In 10 van de 16 diensten voor pleegzorg worden gegevens van minderjarigen op verschillende plaatsen bewaard.

Alle 16 diensten beschikken over een systeem dat bepaalt welke gegevens van een minderjarige waar worden genoteerd.

In 14 van de 16 diensten voor pleegzorg beschikt men over een systeem dat bepaalt wanneer de gegevens van de minderjarigen in het dossier worden gecentraliseerd

In 14 van de 16 diensten voor pleegzorg worden de gegevens op de sleutelmomenten in de hulpverlening gecentraliseerd in één dossier of bestaat er slechts één dossier.

3.3.3 Omgaan met het dossier

Het inspecteren van het omgaan met het dossier werd gelinkt aan 2 principes die verbonden zijn aan de wet op de privacy:

- ✓ het finaliteitsprincipe: in het dossier zit die informatie die nodig is om de hulpverleningsdoelstellingen te bereiken;
- ✓ het proportionaliteitsprincipe: het aantal gegevens in het dossier is in verhouding tot wat nodig is om de minderjarige te begeleiden.

RESULTATEN

	<i>Finaliteitsprincipe</i>	<i>Proportionaliteitsprincipe</i>
Ja	15	15
Hier en daar in een dossier, maar dit is op ad hoc basis	1	1
Nee		
Niet bevraagd		
Totaal	16	16

In bijna alle diensten voor pleegzorg zijn de dossiers op een verantwoorde wijze samengesteld, rekening houdend met het finaliteits- en proportionaliteitsprincipe.

3.3.4 Bewaren van het dossier

De dossiers moeten op een veilige plaats worden bewaard, zodat de privacy van de betrokkenen kan worden gegarandeerd. De dossiers moeten op een afgesloten plaats worden bewaard of de toegang tot elektronische dossiers moet beveiligd zijn. Op die manier wordt er voor gezorgd dat enkel de hulpverleners die toegang tot de dossiers hebben in het kader van hun taken, deze dossiers kunnen inzien (en gebruiken natuurlijk). Als de gegevens van minderjarigen versnipperd zitten over meerdere informatiedragers geldt dit voor al die dragers.

Inspectie ging na of de verantwoordelijkheden voor het bewaren, verwerken en vernietigen van de gegevens zijn vastgelegd in een procedure. Vervolgens ging inspectie na of de dossiers ook veilig worden bewaard.

RESULTATEN

In 14 van de 16 diensten voor pleegzorg heeft men een procedure die de verantwoordelijkheden voor het bewaren, verwerken en vernietigen van gegevens vastlegt. Opvallend hierbij is dat er ook nog 1 dienst is die reeds een inspectie DRM kreeg en die hier nog niet aan voldoet.

In 15 van de 16 diensten voor pleegzorg kon inspectie vaststellen dat de dossiers veilig worden bewaard.

3.3.5 Conformiteit van het toegangsrecht

Artikel 22 van het DRM beschrijft de regeling inzake het recht van de minderjarige om kennis te nemen van de inhoud van het dossier - althans van het deel dat op hem zelf betrekking heeft - en de uitzonderingen op dit toegangsrecht. Dit artikel verduidelijkt ook het recht van de minderjarige op toelichting bij de gegevens in zijn dossier en het exact moment waarop de toegang uiterlijk moet worden verleend. Inspectie ging na of de voorziening beschikken over een toegangsregeling tot het dossier en of deze regeling voldoet aan de bepalingen van artikel 22 van het DRM.

RESULTATEN

Geëvalueerde voorzieningen : 16 Toegangsrecht uitgeschreven : 9
--

9 van de 16 diensten voor pleegzorg konden aan inspectie een uitgewerkte regeling inzake het toegangsrecht voorleggen. Opvallend hierbij is dat van de 7 diensten die geen uitgewerkte regeling hebben er 3 zijn die reeds een inspectie DRM kregen.

Inspectie ging na in hoeveel van de 9 voorzieningen die over een toegangsregeling tot het dossier beschikken, de volgende aspecten correct in die regeling werden opgenomen.

Opgenomen in de regeling inzake toegangsrecht	Correct opgenomen
De minderjarige heeft recht op toegang tot de gegevens over zichzelf behalve de drie exceptiegronden	6/9
Toegang tot het dossier binnen de 15 dagen nadat de minderjarige erom vraagt	7/9
Toegang tot gegevens die enkel hemzelf betreffen door middel van inzage	7/9
Op verzoek van de minderjarige worden documenten die hij aanreikt, toegevoegd aan zijn dossier	4/9
Recht om zijn versie van de feiten te geven van elementen die vermeld zijn in zijn dossier	3/9

3.3.6 Participeren inzake het dossier

Inspectie peilde bij de voorzieningen of zij ervaring hebben met minderjarigen of ouders die toegang tot het dossier vragen en of dit frequent gebeurt.

RESULTATEN

Slechts in 3 van de 16 diensten voor pleegzorg werd door een minderjarige toegang tot zijn dossier gevraagd. Dit was steeds éénmalig.

In 2 van de 16 diensten voor pleegzorg had men ervaring met ouders die toegang vragen tot het dossier van hun kind, dit was telkens éénmalig.

3.3.7 Informeren inzake het dossier

Minderjarigen en/of hun ouders kunnen natuurlijk maar toegang tot hun dossier vragen als ze weten dat er een dossier is en dat ze toegangsrechten hebben. Inspectie ging na in welke mate minderjarigen en ouders hieromtrent geïnformeerd zijn door de voorzieningen.

RESULTATEN

28 minderjarigen van de 51 geëvalueerde cases werden expliciet geïnformeerd over het bestaan van een dossier over hen. 24 ouders zijn expliciet geïnformeerd over het bestaan van een dossier over hun kind.

Men mag er van uit gaan dat in realiteit meer minderjarigen en ouders weten dat er een dossier over hen bestaat. Inspectie verwachtte echter dat er uitdrukkelijk aandacht wordt besteed aan het (actief) informeren van minderjarigen en ouders hierover.

In het case-onderzoek werd voor die minderjarigen die bekwaam geacht worden om al hun rechten en dus ook het toegangsrecht uit te oefenen, nagegaan of ze geïnformeerd werden over dit recht.

In 39 van de 51 cases worden de minderjarigen bekwaam geacht om al hun rechten uit te oefenen. Slechts 21 van deze 39 minderjarigen werden geïnformeerd over hun toegangsrecht tot hun dossier.

Alle ouders zouden geïnformeerd moeten worden over hun toegangsrecht tot het dossier van hun kind¹³. In 20 van de 51 geëvalueerde cases zien we dat dit ook gebeurt, in 13 cases is het niet mogelijk omdat de ouders niet bereikbaar of afwezig zijn.

3.3.8 Wat betekenen deze resultaten voor de rechtspositie van de minderjarige?

Uit de resultaten blijkt dat er voor bijna alle minderjarigen een eigen dossier is aangelegd en dat dit dossier op een veilige manier wordt bewaard. We zien dat het voor de voorzieningen duidelijk is welke gegevens, waar worden genoteerd. Het centraliseren van de gegevens van minderjarigen op sleutelmomenten in de hulpverlening in het dossier is goed. De meerderheid van de dossiers voldoen ook aan het finaliteits- en proportionaliteitsprincipe.

Het uitwerken van een toegangsregeling tot het dossier is voor heel wat voorzieningen een werkpunt. Nogal wat voorzieningen hebben geen regeling. In heel wat voorzieningen voldoet de toegangsregeling onvoldoende aan alle aspecten van het toegangsrecht (zoals o.a. opgenomen in artikel 22 van het DRM).

Minderjarigen en hun ouders worden te weinig expliciet geïnformeerd over het bestaan van een dossier en over hun recht op toegang tot dat dossier. Dit zou één van de redenen kunnen zijn waarom slechts weinig gebruik wordt gemaakt van het toegangsrecht. Het uitwerken van een correcte regeling inzake het toegangsrecht tot het dossier en het informeren van minderjarigen en ouders hierover is voor heel wat voorzieningen dan ook een werkpunt.

3.3.9 Aanbevelingen

- ✓ Het is aangewezen dat elke minderjarige over een eigen dossier beschikt, ook al worden meerdere kinderen uit hetzelfde gezin door een voorziening begeleid.

¹³ Los van het feit of hun kind bekwaam is om hun rechten uit te oefenen of niet. Ouders wiens kind niet bekwaam is om al zijn rechten uit te oefenen hebben natuurlijk wel een andere rol in dit verhaal.

- ✓ Voorzieningen moeten er over waken dat medische gegevens apart worden bewaard. Het is wel mogelijk dat ze deel uitmaken van hetzelfde dossier.
- ✓ Er kan bijkomend worden ingezet op het uitwerken van systemen waardoor de gegevens van de minderjarigen op de sleutelmomenten in de hulpverlening in één dossier worden gecentraliseerd.
- ✓ Er zijn extra inspanningen nodig opdat alle voorzieningen over een correcte regeling inzake het toegangsrecht tot dossiers beschikken. Opvallend hierbij is dat van de 7 diensten die geen uitgewerkte regeling hebben er 3 zijn die reeds een inspectie DRM kregen (in het kader van de opname van minderjarigen via het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap).
- ✓ Minderjarigen en hun ouders moeten worden geïnformeerd over hun toegangsrecht tot het dossier.
- ✓ Er kan nog bijkomend worden geïnvesteerd om het dossier als werkinstrument of zelfs als communicatiemiddel in te zetten en zo de participatie van minderjarigen en ouders in de hulpverlening te bevorderen. Waar mogelijk, kan een overzichtelijk en toegankelijk dossier participatieve hulpverlening ondersteunen.

3.4 De positie van de minderjarige in de werking van de voorziening

Het recht op inspraak en participatie staat op 2 niveaus in het DRM ingeschreven:

- ✓ op het individueel niveau van de hulpverlening (art. 16 en 17);
- ✓ op het collectief niveau van de hulpverlening (art. 18 en 19).

In wat volgt beschrijft inspectie haar conclusies m.b.t. het recht op inspraak en participatie in de werking van de voorziening.

3.4.1 Inspraak in de werking van de voorziening

Artikel 19 verplicht elke jeugdhulpvoorziening om te beschikken over een regeling m.b.t. de inspraak van de minderjarige en somt tevens de minimumvoorwaarden op waaraan die regeling moet voldoen.

3.4.1.1 *Inspraakvormen*

Inspectie ging na of er minstens één inspraakvorm voor de minderjarige en voor de ouders is aan de hand waarvan zij hun mening over de werking kunnen geven. Inspectie ging tevens na of de minderjarigen en de ouders hier ook over geïnformeerd zijn. Specifiek voor de diensten voor pleegzorg werd ook de inspraak van de pleegouders bevraagd.

Elke minderjarige heeft het recht op medewerking van de voorziening om inspraak te hebben. Het is dan ook belangrijk dat de voorziening een open houding aanneemt. Elke minderjarige en elke ouder en pleegouder kan immers zinvolle ideeën hebben om de werking van een voorziening te optimaliseren.

RESULTATEN

Geëvalueerde voorzieningen : 16 Inspraakvorm voor de minderjarigen : 13 Inspraakvorm voor de ouders : 10 Inspraakvorm voor de pleegouders : 13

In 13 van de 16 diensten voor pleegzorg bestaat een inspraakorgaan voor de minderjarigen.

In 10 van de 16 diensten voor pleegzorg bestaat een inspraakmogelijkheid voor de ouders en in 13 van de 16 diensten voor pleegzorg bestaat een inspraakmogelijkheid voor de pleegouders.

Opvallend hier is dat meer diensten een inspraakmogelijkheid voor de pleegouders voorzien dan voor de ouders.

De meest beschikbare inspraakvorm zowel voor minderjarigen als voor ouders en pleegouders is een tevredenheidsonderzoek. Dit gebeurt vaak occasioneel.

Hieruit kunnen we concluderen dat de inspraak in de werking van de voorzieningen niet echt systematisch is geregeld.

In de voorzieningen waar er een inspraakvorm voor minderjarigen bestaat, werd in de cases nagegaan of de minderjarigen hierover geïnformeerd werden. In deze voorzieningen werden 39 cases onderzocht. 8 minderjarigen werden geïnformeerd over hun recht op inspraak via deze inspraakvorm. Voor 7 minderjarigen werd aangegeven dat het niet mogelijk was hen te informeren omwille van specifieke kenmerken van de minderjarigen; 24 minderjarigen werden hierover niet geïnformeerd.

In de voorzieningen waar er een inspraakvorm bestaat voor ouders van de minderjarigen die er worden begeleid, werden 32 cases onderzocht. 6 van hen werden geïnformeerd over hun recht op inspraak via deze inspraakvorm. Voor 4 ouders bleek dit niet mogelijk. In 22 cases waren de ouders duidelijk niet geïnformeerd.

In de voorzieningen waar er een inspraakvorm bestaat voor pleegouders van de minderjarigen die er worden begeleid, werden 35 cases onderzocht. 6 van hen werden geïnformeerd over hun recht op inspraak via deze inspraakvorm. In 29 cases waren de pleegouders duidelijk niet geïnformeerd.

3.4.1.2 Acties in het kader van inspraak door minderjarigen

Minderjarigen hebben ook het recht op medewerking van de voorziening om hun inspraak te realiseren.

Inspectie ging na of de voorzieningen daadwerkelijk hun medewerking verlenen om elementen die door minderjarigen naar voor zijn gebracht over de werking te realiseren.

Door het vragen naar concrete voorbeelden van elementen die door minderjarigen naar voor zijn gebracht en de invloed ervan op de werking van de voorziening toetste inspectie of de voorziening ook daadwerkelijk aan de slag gaat met dergelijke elementen.

RESULTATEN

We zien dat 10 van de 16 diensten voor pleegzorg investeren om aan de slag te gaan met de inspraak van minderjarigen in de werking.

Bij de voorzieningen waarvan werd beoordeeld dat ze aan de slag gaan met de inspraak, werd gepeild naar voorbeelden. De diensten voor pleegzorg konden enkele voorbeelden geven.

Wat opvalt is dat voorzieningen makkelijker voorbeelden kunnen geven van concrete inbreng in de werking door de minderjarige dan dat zij de in hun voorziening beschikbare inspraakvormen kunnen toelichten. Blijkbaar gaan heel wat hulpverleners vanuit een deskundige basishouding - tijdens het hulpverleningsproces - op een eerder informele wijze op zoek naar de inspraak van de minderjarige in de werking en gaan de voorzieningen hiermee ook aan de slag.

We zien dat 10 van de 16 diensten voor pleegzorg investeren om aan de slag te gaan met de inspraak van ouders en van pleegouders in de werking. Men kon telkens enkele voorbeelden geven.

3.4.1.3 Wat betekenen deze resultaten voor de rechtspositie van de minderjarige?

Inspraak en participatie is een kernelement van de evolutie naar een meer vraaggerichte jeugdhulpverlening in Vlaanderen. In het DRM staat het recht op inspraak en participatie zowel op het individueel niveau¹⁴ als op het collectieve niveau¹⁵ ingeschreven. In dit deel beschreven we de resultaten inzake inspraak en participatie in de werking van de voorziening.

Globaal genomen beschikt 81% van de diensten voor pleegzorg over een inspraakvorm voor minderjarigen, 62,5% beschikt over een inspraakvorm voor ouders en 81% over een inspraakvorm voor pleegouders. Zowel voor minderjarigen als voor ouders en pleegouders worden als voornaamste inspraakvormen een tevredenheidsonderzoek geduid, al dan niet occasioneel.

We moeten aangeven dat er nog meer kan worden geïnvesteerd in het actief op zoek gaan naar inspraak in de werking van zowel de minderjarigen als van de ouders en pleegouders. We zagen immers slechts weinig voorbeelden van inspraak in het beleid van voorzieningen. Inspectie is er zich van bewust dat het een uitdaging is om hier meer op in te zetten.

3.4.1.4 Aanbevelingen

- ✓ Alle voorzieningen moeten een aan hun werking aangepaste vorm van inspraak voor minderjarigen, ouders en pleegouders organiseren.
- ✓ Minderjarigen, ouders en pleegouders horen te worden geïnformeerd over hun recht op inspraak via die inspraakvormen.
- ✓ Het is positief dat heel wat hulpverleners vanuit een deskundige basishouding tijdens de hulpverlening op een eerder informele wijze op zoek gaan naar de inspraak van de minderjarigen in de werking. Het verdient aanbeveling om hier op een meer systematische manier mee aan de slag te gaan, zodat de realisatie van het recht op inspraak niet afhankelijk is van individuele hulpverleners.
- ✓ Het is aangewezen een proactief beleid te voeren om het recht op inspraak van minderjarigen, ouders en pleegouders in het beleid van de diensten voor pleegzorg op een interactieve manier te realiseren.
- ✓ De pleegouders worden meer betrokken bij de werking van de voorzieningen dan de ouders, er dient ook een inspanning gedaan te worden om de ouders inspraak te geven.

3.5 Specifieke bevindingen m.b.t. de pleegouders

Vermits bij de diensten voor pleegzorg niet enkel de minderjarigen en de ouders betrokken partij zijn werden ook een aantal vragen gesteld over de pleegouders en de informatie dat dezen krijgen over het DRM.

Op de vraag of de pleegouders op de hoogte worden gebracht van het bestaan van een dossier over de minderjarige en het inzage-recht van het dossier voor de minderjarige en de ouders antwoordden 12 van de 16 diensten positief. Idem voor de vraag naar het op de hoogte zijn van het recht op informatie voor de minderjarige en de ouders.

Er werd ook gevraagd of de pleegouders vorming kregen betreffende het DRM. Dit was het geval voor 8 van de 16 diensten.

¹⁴ Decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, artikel 16 en 17.

¹⁵ Decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, artikel 18 en 19.

Deze resultaten tonen aan dat er op dat vlak nog wat werk aan de winkel is voor de diensten voor pleegzorg. Het is immers belangrijk dat ook de pleegouders op de hoogte zijn van het DRM en van de gevolgen hiervan voor de minderjarige en de ouders.

4 Conclusie

Vergelijken we de resultaten van de bevraging van de diensten voor pleegzorg met de resultaten van de bevraging van de andere sectoren binnen Integrale Jeugdhulp dan zien we niet zo veel verschillen.

Ook hier heeft het DRM een duidelijke invloed gehad op de werking en geleid tot een aanpassing van een aantal procedures en werkwijzen.

Als aanbevelingen en werkpunten specifiek voor de diensten voor pleegzorg kunnen volgende zaken worden benoemd :

Bij de diensten voor pleegzorg is de inschatting van de bekwaamheid van de minderjarige vaak een moeilijk punt en neemt men de arbitraire leeftijd van 12 jaar; er is niet steeds een expliciete visie hieromtrent.

De vorming over het DRM voor nieuwe medewerkers is ook hier vaak een werkpunt.

Bij het luik 'informereren over de rechten' valt op dat de minderjarigen beter geïnformeerd zijn dan de ouders.

Wat inspraak in de eigen hulpverlening betreft is het frappant dat 2 diensten voor pleegzorg die reeds een inspectie DRM kregen nog steeds geen systeem hiervoor hebben opgezet of geen echte procedure uitgewerkt.

Er werd ook meer inbreng van de pleegouders dan van de ouders vastgesteld bij de start, de periodieke evaluatie en het afsluiten van de hulpverlening.

Er is niet voor alle minderjarigen een eigen dossier, het gebeurt dat bij plaatsing van verschillende kinderen van één gezin in een pleeggezin er maar één dossier wordt opgemaakt. Dit is eerder uitzondering dan regel.

De toegang tot het dossier en de informatie hierover zijn voor verbetering vatbaar.

De inspraak in de werking van de voorziening beperkt zich vaak tot een occasioneel tevredenheidsonderzoek, hetzij bij de minderjarigen zelf of bij de ouders of pleegouders. Hier valt weer op dat de pleegouders meer betrokken worden dan de ouders.